

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Andra kammaren.

Nr 20.

Lördagen den 29 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21 och den 22 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 280, angående förstärkning av utrikesrepresentationen och effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika m. m.;

nr 284, angående dispositionen av visst äldre reservationsanslag;

nr 285, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet, m. m.;

nr 286, med förslag till vissa ändringar i lagen angående civila tjänstnehavares rätt till pension, allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena samt folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.;

nr 291, med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.;

nr 292, angående anslag till bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd m. m.;

nr 293, med förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.;

nr 294, angående anslag till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 295, angående anvisande av ytterligare medel för utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 296, angående anslag till socialstyrelsens ordsombud för budgetåret 1943/44;

nr 297, angående anslag för budgetåret 1943/44 till Ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsakningsfångelse;

nr 298, angående anslag till landsfiskalerna m. fl.;

nr 299, med förslag till lag om viss begränsning av legitimation som tandläkare, m. m.;

nr 300, angående anslag till anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Göteborg;

nr 301, angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1943/44;

nr 302, angående Skånska pansarregementets förläggning m. m.;

nr 303, angående anslag till pensionsstyrelsen;

nr 304, angående inköp av fastigheter för beskickningen i Washington och konsulatet i Minneapolis;

nr 305, angående anslag för budgetåret 1943/44 till organisationsundersökningar m. m.;

nr 306, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;

- nr 307, angående träffande av visst avtal med Eksjö stad;
 nr 308, angående iordningställande av ett för västkusten avsett bärgningsfartyg;
 nr 309, med förslag till förordning om viss skattefrihet för krigsriskersättning till sjömän;
 nr 310, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag m. m.; och
 nr 312, med förslag till lag om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger m. m.

Propositionen nr 312 remitterades genast till behandling av lagutskott.

De övriga propositionerna bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 276, med förslag till förordning angående tillämpning av vissa särskilda bestämmelser rörande taxeringsförfarandet år 1942 i fråga om taxeringsförfarandet år 1944;

till statsutskottet propositionen, nr 287, angående uppförande av bostäder för försvarets personal m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 288, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 5 § förordningen den 13 december 1940 (nr 1 000) om allmän omsättnings-skatt; och

nr 289, angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1943—30 september 1944; samt

till statsutskottet propositionen, nr 290, angående anslag till kostnader för årlig taxering, m. m.

§ 4.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag).

Genom en den 19 mars 1943 dagtecknad proposition, nr 183, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag).

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft tre i anledning av densamma väckta motioner.

Utskottet hemställde:

- A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition; samt
 B. att motionerna I: 232, II: 338 och II: 339 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt.

Reservationer hade avgivits

- 1) av herr *Wistrand*;
- 2) av herr *Cruse* och fru *Johansson*, vilka ansett, att 8 § 1 mom. i lagen borde erhålla i reservationen angiven lydelse;

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag).

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

3) av herrar *Hermansson* och *Cruse* samt fru *Johansson*, vilka i anslutning till motionen II: 339 ansett, att 8 § 2 mom. i lagen borde erhålla i reservationen angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru **Johansson**: Herr talman! Såsom framgår av föreliggande utskottsutlåtande har jag jämte ett par kamrater i utskottet reserverat mig mot utskottets förslag beträffande 8 § mom. 1 och 2 i det förslag till bidragsförskottslag, som vi nu behandla. I vad gäller det första momentet har jag blivit underättad om att jag på grund av formella skäl inte får ställa något yrkande. Jag ber likväl att med några ord få redogöra för hur vi reserverar sett på frågan.

Utskottet har vid fastställande av de bidragsbelopp som skola utgå enligt denna förordning använt sig av en fallande skala. Det för ett barn utgående bidragsbeloppet minskas nämligen successivt, per barn räknat, när bidrag utgår till två eller flera barn samtidigt. Man har såvitt jag förstår förfarit på detta sätt, därför att det har visat sig, att kostnaden för vården av flera barn tillsammans proportionellt inte bli så stor som för varje barn för sig. Detta resonemang anser även jag vara riktigt men under förutsättning att barnen alltid få vårdas på samma ställe. Nu inträffar emellertid det förhållandet, att en mor, som har omvårdnad om flera barn, inte har möjlighet att behålla barnen hos sig på grund av olika anledningar. Hon måste då skaffa fosterhem åt sina barn, men det är inte alls säkert, att hon kan få dem inackorderade i samma hem. Hon skulle således komma att åtnjuta bidragsförskott enligt den fallande skalan, fastän varje barn för sig kostar henne lika mycket. Samma förhållande inträffar, om hon får behålla ett eller flera barn hos sig men är nödsakad att lämna ifrån sig det minsta barnet för att till exempel kunna sköta sitt förvärsarbete.

Det är i sådana fall som jag nu har relaterat som reservanterna anse, att det vore rimligt att ett lika bidragsbelopp utginge för varje barn. Nu säger sakkunskapen, att om man skulle ge efter på denna punkt, skulle detta föra med sig, att mödrarna skulle frestas att utackordera sina barn på skilda håll för att komma i åtnjutande av det högre bidraget. Jag tror emellertid, att detta är att draga alldeles för vittgående slutsatser. Den som har litet erfarenhet av hur svårt det i själva verket är att finna fosterhem, som äro villiga att taga emot flera än ett barn och vilken övertalningsförmåga det fordras för att kunna erhålla ett gemensamt fosterhem för ett par syskon, vet mycket väl, att de här framförda farhågorna äro tämligen överdrivna. Det bör vidare i detta sammanhang observeras, att modern inte har den minsta favör av att placera barnen på skilda håll, ty det är ju inte hon, som får behålla det högre bidraget, utan detta går till fosterhemmet. Jag tror inte att den förändring, som reservanterna föreslagit, skulle innebära någon större ekonomisk påfrestning för staten utan blott skapa större rättvisa i det praktiska livet.

Beträffande mom. 2 i samma paragraf, vilket behandlar den avdragsfria inkomsten, föreligger en reservation till förmån för en motion, som är avlämnad av herr Hoppe m. fl., vari en höjning av den avdragsfria inkomsten föreslås. När förslaget till en reform i den fråga, som vi här i dag behandla, första gången framlades, väckte det mycket stora förhoppningar hos många. De mödrar, som på grund av försumliga barnafäders ovilja, eller låt mig säga oförmåga, att fullgöra sin plikt mot moder och barn kommo i nödläge, hade ingen annan utväg än att vända sig till fattigvården. Genom den nya förordningen skulle staten ställa sig som garant för barnafadern och utbetala det ådömda beloppet. Det skulle således bli en välkommen hjälp för många ensamma möd-

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

rar. Det visade sig emellertid, när reformen skulle genomföras i praktiken, att det inte blev så många som kommo i åtnjutande av denna förmån. Behovsprövningen var baserad på den inkomst, som modern haft under närmast föregående år, och inkomststrecket var satt så lågt, att det inte blev många flera än hembiträden, vars naturaförmåner uppskattades mycket lågt, som kunde erhålla förskottsbidrag. I den föreliggande propositionen har Kungl. Maj:t föreslagit en ganska avsevärd förhöjning av den avdragsfria inkomsten, något som reservanterna också tacksamt erkänna. Trots detta komma likväl de kvinnor, som arbeta inom industrien, och med dem jämställda fortfarande att få stanna utanför, och jag undrar verkligen, om hembiträden med hänsyn till deras under senare tid ökade löner och under förutsättning av en riktig uppskattnings av deras naturaförmåner numera kunna tänkas komma i fråga. I vår motion har vi föreslagit en liten förhöjning av de avdragsfria inkomsterna. Jag vill inte säga, att denna förhöjning är tillfyllest, men den skulle ändå medföra, att en del av industriarbeterskorna skulle komma i åtnjutande av bidragsförskott, åtminstone de lägst avlönade.

Nu säger utskottet i sin motivering: »Att såsom föreslagits i motionerna II: 338 och II: 339 höja gränserna för avdragsfri inkomst än ytterligare synes för närvarande ej vara motiverat. Därigenom skulle barn, vars moder eller moder och styvfader hava relativt höga inkomster, i fråga om bidragsförskottets belopp kunna bli jämförbara med barn, vars moder eller moder och styvfader lida brist på det nödvändigaste.» Jag måste säga, att jag har mycket svårt att följa utskottets tankegång härvidlag. Den förhöjning av den avdragsfria inkomsten, som vi föreslagit, skulle innebära, att i den lägsta dyrortsgruppen, dit likväl största delen av klientelet hör, skulle en kvinna inte få tjäna mera än omkring 25 kronor per vecka för att komma i åtnjutande av hela bidragsbeloppet. Jag tror inte, att en sådan inkomst kan betecknas som relativt hög. På denna inkomst skall vederbörande betala mat, hyra, kläder, försäkringsavgifter och därtill försörja ett barn. Jag är säker på att alla som tycka, att detta är en relativt hög inkomst, helt visst icke vilja åtaga sig att klara sig på den inkomsten. Att det fortfarande, såsom utskottet säger, finns mödrar, som äro ännu sämre ställda och lida brist på det nödvändigaste, måste vi med smärta erkänna. Men dessa mödrar måste ju hjälpas även på annat sätt. Det finns ingen möjlighet att de kunna bli hjälpta med enbart det lilla belopp, som bidragsförskottet ger dem. Detta bör emellertid inte alls utgöra något hinder för att vi hjälpa dem, som kanske genom detta bidragsförskott skulle kunna klara sin försörjning.

Herr talman! Jag vet, att det statsfinansiella läget inte inbjuder till några utgiftsökningar, men här gäller det ändå mödrar och barn, som leva under de mest brydsamma förhållanden. Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till den reservation, som är avgiven av herr Hermansson m. fl.

Herr Hoppe: Herr talman! Den föregående talarinnan erinrade i sitt anförande om att lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn på sin tid hälsades med tacksamhet och glädje. Hon erinrade också om att när vi i barnvårdsnämnderna skulle börja tillämpa den nya lagen, blev den för oss i flera avseenden en verklig misräkning. Det visade sig, som det sades alldeles nyss, att de flesta, som sökte och som också mycket väl behövde bidragsförskott, icke kunde beviljas sådant på grund av lagens stadgande att bidragsförskottet skulle vara beroende av moderns inkomst. Så skulle — för att ta ett exempel — bidragsförskott för en moder, tillhörande ortsgrupp I, som hade en årsinkomst

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

på mer än 600 kronor, minskas med sju tiondelar av årsinkomsten i vad den överstege 600 kronor. Detta innebar, att intet som helst bidragsförskott kunde utgå vid en inkomst på bortåt 900 kronor. Enligt det lagförslag, som nu ligger på kammarens bord — för mycket i detta förslag äro vi synnerligen tack samma — skulle den avdragsfria inkomsten i ortsgrupp I höjas till 1,000 kronor och motsvarande förhöjning skulle äga rum i övriga ortsgrupper. Detta är i och för sig gott och väl. Men den höjning som har föreslagits är enligt min mening absolut otillräcklig. Det har sagts förut, och jag vill ytterligare understryka detta, att de mödrar, som ha sin inkomst inom industrien och handeln, fortfarande obarmhärtigt komma att ställas utanför denna hjälpform. Det vore kanske inte så mycket att säga därom, såvida dessa mödrar hade så pass goda inkomster, att de kunde något så när hyggligt försörja sig själva och sina barn. Men detta är ju i de flesta fall ingalunda förhållandet. Eller är det någon av kammarens ärade ledamöter som tror, att en mor på en inkomst av låt oss säga 1,200 kronor kan anständigt och hyggligt försörja sig och sina barn?

Utskottet har i sitt utlåtande talat om bidragsförskottet som en hjälp i de mest behjärtansvärda fallen, en hjälp i ett nödläge. För all del, detta låter kanske säga sig. Jag kan dock inte underlåta att framhålla, att jag inför detta utskottsutlåtande har gjort den reflexionen, att ordalagen i utskottsutlåtandet verka mera restriktiva, kärvare och strävare än när socialvårdskommittén talar om ogifta och fränskilda mödrar, inte i nödläge, såsom utskottet, utan i knappa ekonomiska omständigheter. Ingen torde kunna bestrida, att de inkomsttagare, vi i vår motion syfta på, befinna sig ej blott i knappa ekonomiska omständigheter, utan i verkligt ekonomiskt nödläge, och att de därför måste räknas till de mest behjärtansvärda fallen. Om utskottet hade beaktat detta och dragit konsekvenserna av sin ståndpunkt, då hade det, så vitt jag förstår, inte kunnat underlåta att tillstyrka bifall till föreliggande motion. Eftersom statsmakterna funnit skäl föreligga att gå in för systemet med bidragsförskott, synes det knappast försvarbart — och på intet sätt stå i överensstämmelse med andan i bidragsförskottslagen — att från denna hjälp utestänga sådana mödrar, som icke kunna klara sig och sina barn utan hjälp av fattigvården eller dylikt. Överhuvud taget tycker jag, att samhället borde kunna kosta på sig den barmhärtigheten att söka hjälpa sådana mödrar så pass mycket, att de slippa vandra den ofta tunga vägen till fattigvården.

I detta sammanhang dristar jag mig även erinra om att det i våra dagar finns många kvinnor, som fly ett väntat moderskap. Aborterna förefalla ju att vara i ständig tillväxt. Man har då anledning hävda, att de kvinnor, som ta konsekvensen av sitt handlingssätt och bli mödrar, borde på bästa sätt av samhället skyddas, stödjas och hjälpas. Detta gör man knappast, om man följer utskottets linje. Jag skulle kunna uttrycka motionärernas syfte så, att vi vilja åstadkomma en humanare behandling av de mödrar och barn det här gäller. Vi syfta till en behandling av dessa mödrar och barn i bidragsförskottslagens anda och mening.

För övrigt står det klart för mig, att befolkningspolitiska likaväl som vad jag ville kalla rent mänskliga synpunkter böra läggas på denna fråga och motivera vårt ställningstagande. Det måste väl, herr talman, ändå vara ett verkligt samhällsintresse att se till, att även de ensamstående mödrarnas barn få växa upp under så hyggliga och goda villkor som möjligt och att de få den bästa tänkbara start i livet. Dessa barn komma ändå — jag tror inte det kan hjälpas — alltid att vara i viss mån handikappade. De komma att på många sätt i livet vara utsatta för en psykisk påfrestning och bära en belastning, därför

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

att de nödgas sakna vad varje barn borde ha rätt att ha, en far som vill kännas vid och ta ansvar för sitt barn.

Låt mig säga ett litet ord även om modern. Ofta har väl en moder, som råkat i en dylik belägenhet, tänkt sig livet annorlunda än det gestaltat sig för henne. De flesta ha väl drömt om ett eget hem och en trofast man, sitt barns far vid sin sida. Men hon blev bedragen på livet, bedragen av en man, som smet ifrån sitt ansvar, från sina enklaste skyldigheter. Vill samhället handla humanit och mänskligt — och det föreställer jag mig att det vill göra — då bör det också på bästa och mest taktfulla sätt göra vad det kan för att stödja de kvinnor, det här gäller, kvinnor som tappert kämpa för att få behålla, fostra och försörja sina barn. Ett bifall till den föreliggande motionen och den där emot svarande reservationen kan knappast komma att medföra några större statsutgifter och utgöra ett hot mot statsfinanserna. Men det innebär, herr talman, å andra sidan ett verkligt handtag och en värdefull hjälp åt en grupp tappert kämpande svenska mödrar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Hermansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Hagård: Herr talman! Den nuvarande bidragsförskottslagen är en av de besvärligaste lagarna inom den nuvarande sociallagstiftningen, när det gäller tillämpningen. Den innehåller brister såväl i formellt avseende som beträffande det materiella innehållet. I sistnämnda avseende kunna svagheter be-tecknas såsom omöjliga att avlägsna på grund av hjälpverksamhetens konstruk-tion och organisation.

Man måste ständigt påminna om att bidragsförskottet, som det allmänna tagit på sig att utge, är begränsat till det belopp, som barnafadern genom laga dom eller avtal ålagts betala till barnets underhåll. Detta glömmes man oändligt ofta, när man talar om bidragsförskottets storlek och även när man talar om inkomstgränser. När beloppet är satt lågt, blir följden ofta — även under normala tider — att fattigvård måste utgå vid sidan av bidragsförskottet. Hjälp från det allmänna måste utgå från två håll, något som, det har man numera kommit överens om, bör undvikas.

Det kan i detta sammanhang förtjäna påminnas om, att det väsentliga syfte-målet med denna lagstiftning var att bereda hjälp åt ogifta och frånskilda mödrar i annan form än genom meddelande av fattigvård. Samma motivering gällde även för formen barnbidrag, som samtidigt infördes.

Huru har det gått? Det kan vara av intresse att söka få ett svar på den frågan, när bidragsförskottslagen nu ånyo är aktuell. Har överhuvud taget kategorien mödrar med barn inom fattigvården minskat efter dessa båda lagars tillkomst? Man kan tyvärr icke säga, att så är förhållandet. Enligt fattig-vårdsstatistiken utgjorde antalet direkt eller indirekt fattigvårdsunderstödda barn 1937 — året före lagarnas tillkomst — 154,000 och under år 1941 157,000. Man kan möjligen göra gällande, att denna jämförelse är missvisande, enär mellan åren 1937 och 1941 en omläggning av statistiken ägt rum, men även om man endast tager hänsyn till de barn, som erhålla understöd i hemmet — beträffande dem har det inte ägt rum någon omläggning i statistiskt avseende — nödgas man konstatera, att antalet understödstagare snarare ökats än mins-kats. Detta nedslående resultat manar enligt mitt förmenande till allvarlig eftertanke.

Att det i många fall tack vare bidragsförskott lyckats en mor att undvika att anlita det allmännas hjälp, därpå kunna vi som syssla med social hjälp-verksamhet anföra många exempel, men det förefaller å andra sidan, som om

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

de ökade hjälpmöjligheterna i en del andra fall medverkat till att undergräva ambitionen. Fattigvårdens klientel har emellertid icke minskat. Och det var detta, som ställdes i utsikt och som man hoppades på.

Beträffande bidragsförskottsverksamheten gjorde socialvårdskommittén, när den uppgjorde det förslag, som nu föreligger, vissa undersökningar. Enligt det materiel, som då förelåg, hade under år 1940 bidragsförskott utgått till cirka 29,000 barn. Av dessa hade enligt fattigvårdsstatistiken omkring en tredjedel erhållit såväl bidragsförskott som fattigvård. Samma relationstal har erhållits enligt fattigvårdsstatistiken för 1941.

När man så erfar, att endast en fjärdedel av utbetalade bidragsförskottsbelopp återbekommits av barnafäderna och detta efter ett synnerligen omfattande administrativt arbete, kan man ha skäl undra, om icke bidragsförskottslagen borde ersättas med en ren understödslag. Det kan i många fall sägas vara meningslöst att år efter år upprepa samma procedur: först konstaterar man, att betalningsförsummelse föreligger från barnafäderns sida, så inger man ansökan om bidragsförskott, sedan underrättar man den underhållsskyldige, så vidtager man åtgärder för återkrav, så inger man till länsstyrelsen ansökan om statsmedel, så prövas saken av länsstyrelsen och så till sist utbetalas ersättning av statsmedel.

Om man kunde göra en beräkning över kostnaderna för den stora apparat, som samhället måst skapa för att tillämpa bidragsförskottslagets bestämmelser, och droge denna kostnad från det belopp, som inflyter från barnafäderna, skulle man säkert finna, att det bleve ett mycket ringa överskott, såvida det icke rent av bleve ett underskott.

Jag är emellertid medveten om, att denna lag ändock icke för närvarande kan borttagas, och det är därför som jag i socialvårdskommittén biträtt nu föreliggande förslag. Detta hindrar icke, att det framhålles, att en omprövning av denna lag änyo måste komma till stånd, och detta även i organisatoriskt hänseende, innan socialvårdskommittén slutför sitt arbete.

Man har från olika håll framfört anmärkningar mot det sätt, varpå barnavårdsnämnderna ombesörja sin återkravsverksamhet. Särskilt statsrevisorerna anförde i sin berättelse till 1941 års riksdag, att barnavårdsnämnderna i mycket olika utsträckning fullgjorde sina skyldigheter i detta avseende, och att man i en del kommuner syntes vara alltför släpphänt mot försumliga barnafäder.

Anmärkningarna i detta hänseende liksom mot vissa länsstyrelser torde nog vara befogade, men man får icke glömma, att möjligheterna att få större resultat av återkravsverksamheten äro begränsade. Inom en kommun, vars förhållanden socialvårdskommittén närmare undersökte, redovisade barnavårdsnämnden de försumliga barnafäderna — de utgjorde bortåt hälften av hela det antal, varom det var fråga — på följande sätt: 12 % voro sjukliga eller till hög ålder komna, 5 % voro försvunna, 5 % åtnjöto fattigvård, 4 % åtnjöto folkpension, 4 % voro alkoholister, 3 % voro intagna på sinnessjukhus, 3 % sutto i fängelse, 2 % voro intagna på arbetshem, 2 % voro vagabonder, 2 % voro intagna på anstalter, och 0.5 % utgjordes av tattare.

Skall det pedagogiska syftet med återkravsverksamheten upprätthållas, måste emellertid trots dylika exempel kommunernas barnavårdsnämnder bättre än hittills beakta denna sida av verksamheten. Även länsstyrelserna måste hålla dessa synpunkter vid liv i sin granskning och kontroll.

När nu förslag till en reviderad upplaga av denna lag föreligger i riksdagen, ha som vanligt bud och överbud förekommit. Dessa framträda i såväl motionerna som reservationerna till utskottets utlåtande. I reservationen nr 2 har man velat tillförsäkra vart och ett barn, som vistas hos annan än modern, sam-

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

ma belopp som skall tillkomma ett ensamt barn. Socialvårdskommittén har ingående prövat, huruvida icke en höjning av normalbeloppen skulle kunna företagas. Olika utvägar ha undersökts. Även om kostnaderna icke skulle ha lagt hinder i vägen, kvarstår den allmänna anmärkningen, att det låga underhållsbidrag, som vore utdömt eller varom avtal träffats, skulle förhindra, att höjningen kunde tillgodogöras. Särskilt betänkligt skulle det vara, att just de, som redan äro sämst ställda, icke finge någon fördel av höjningen.

Det förslag, som reservanterna framlagt, och till vilket de av formella skäl icke kunna yrka bifall, har socialvårdskommittén ingående prövat. Mot den anordning fru Johansson nyss förordade talar det förhållandet, att det ofta torde ställa sig svårt att i praktiken avgöra, om ett barn stadigvarande vistas hos annan än modern. Ett annat och betydelsefullare skäl mot anordningen anfördes även: det skulle i vissa fall kunna medföra en frestelse att sträva efter att låta barnen vistas hos annan än modern. Konsekvenserna härav skulle bli ödesdigra, mest för barnen. All lagstiftning på detta område, även denna speciella, bör sikta till att banden mellan moder och barn icke försvagas utan i största möjliga utsträckning stärkas. Alla strävanden i tiden äro i detta avseende samstämmiga.

Beträffande reservationen nr 3 kan först framhållas, att nuvarande bestämmelser äro tillkomna så sent som strax före kriget. Man får väl antaga, att de voro något så när riktigt avvägda efter den tidens prisläge och med hänsyn till förhållandena i övrigt. Med nu föreslagna belopp kompenseras mer än väl levnadskostnadernas stegring. Härvid må påpekas, att beloppet för avdragsfri inkomst, som enligt nu gällande lag i ortsgrupp 1 är satt till 600 kronor, i förslaget satts till 1,000 kronor, vilket innebär en höjning med 70 procent. I grupp 2 äro motsvarande belopp 800 kronor och 1,250 kronor, och höjningen således 60 procent, i grupp 3 respektive 1,000 kronor och 1,500 kronor, vilket innebär en höjning med 50 procent. Beträffande äkta makar föreslås, att den avdragsfria inkomsten skall höjas i grupp 1 från 900 kronor till 1,400 kronor med c:a 60 procent, i grupp 2 från 1,125 kronor till 1,700 kronor med c:a 55 procent, i grupp 3 från 1,350 kronor till 2,000 kronor med c:a 50 procent.

Utskottet har påpekat, att den högsta årsinkomst, vid vilken ensamstående moder kan komma i åtnjutande av bidragsförskott, utgör kronor 1,320 i ortsgrupp 1 samt kr. 1,650 och 2,000 i resp. andra och tredje ortsgrupperna. Man måste i detta sammanhang dessutom beakta den undervärdering, som faktiskt förekommer vid taxeringsförfarandet när det gäller naturaförmåner. I allmänhet bli dessa förmåner icke på långt när upptagna till sitt värde.

Man kan givetvis ha olika uppfattningar rörande såväl belopp som inkomstgränser. Att i detta fall göra en sådan rubbning, som reservanterna föreslå, utan att beakta en sådan ändrings återverkningar på lagen i övrigt kan icke vara rådligt. Dessutom tillkomma de konsekvenser, som uppstå rörande kostnadsberäkningen. Jag vill endast erinra om, att de smärre ändringar, som departementschefen föreslagit, medfört en ökning av omkring 100,000 kronor. Den totala kostnadsökningen blir över 1 miljon kronor.

Jag ber, herr talman, att med hänsyn till det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! I likhet med vad ett par föregående talare redan gjort vill även jag erinra om den motivering, som åberopades, då lagen om bidragsförskott kom till. Moder, som av någon anledning icke kunnat från sitt barns far utfå bidrag till barnets fostran och uppehälle, skulle

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

få laglig rätt till kompensation för detta förhållande genom att staten skulle förskottera bidraget. Men om denna riktiga och vackra tanke skall få någon reell betydelse, så erfordrades ju, att gränserna för bidragets storlek och för den inkomst, som utesluter mödrar från ifrågavarande förmån, drages på ett sådant sätt, att även andra än fattigvårdstagare kunna få nytta av bestämmelserna. Om de nämnda gränserna dragas för snävt, måste den huvudsakliga effekten av lagen bli, att kommunerna få statsbidrag till utgifter, som eljest skulle få karaktären av fattigvårdsbidrag, och icke, som avsikten vid lagens tillkomst var, att ensamma mödrar skulle erhålla garanti för att få ekonomisk hjälp till sina barns uppehälle.

Redan vid 1941 års riksdag föreslog jag och mina meningsfränder i en motion, att de avdragsfria inkomstbeloppen skulle höjas. Förslaget avvisades av andra lagutskottet med hänvisning dels till det statsfinansiella läget och dels till den omständigheten, att en stor del av de utbetalade förskotten icke bleve återbetalade. Mot det förstnämnda skälet kan man ju invända, att det statsfinansiella läget väl ändå icke kan vara så uruselt, att det skulle tvinga riksdagen att lämna ensamma mödrar i sticket, och det andra skälet, som upprepades av herr Hagård här i dag, att en stor del av dessa bidrag icke återbetalas, måste ju framstå som ohållbart, såvida man håller på att det är mödrarnas behov av bidragsförskott, som bör vara vägledande vid beslutets fattande. Skälet talar i själva verket för motsatsen till vad man ville bevisa.

Herr Hagård yttrade nyss, att endast en fjärdedel av vad som utgivits i bidragsförskott återbetalas av barnens fäder. Detta visar ju, hur svårt det i många fall är för mödrarna att erhålla utdömda bidrag från barnafäderna, och styrker behovet av att lagen om bidragsförskott effektiviseras. Mödrarnas intresse av att erhålla bidrag måste väl ändå få gå före statens intresse av att vad som utgives såsom bidragsförskott återbetalas.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t glädjande nog visat sig mera vidsynt än vad andra lagutskottet gjorde år 1941 och föreslagit en del förbättringar, men, som det redan framhållits, kan den föreslagna höjningen icke anses tillräcklig. En kvinna, bosatt i ett samhälle tillhörande högsta dyrortsgruppen, till exempel i Stockholm, som har ett barn att försörja, skulle icke kunna få bidragsförskott, om hennes inkomst överstege 38 kronor 65 öre per vecka. Om fattigvårdsbidrag vore beskattningsbara, så skulle i Stockholm en moder, som tillika med sitt barn helt försörjdes av fattigvården, bli utesluten från denna hjälpform på grund av att hennes inkomst — fattigvårdsunderstöd till mat, kläder och bostad för henne och barnet — vore för hög. Jag frågar: för vilket klientel är det man under sådana förhållanden stiftar speciella lagar på den sociala hjälpens område?

I bidragsförskottets maximistorlek vill varken utskottet eller Kungl. Maj:t ha någon egentlig ändring. Detta innebär, att en ensamstående mor i lägsta dyrort kan erhålla högst 21 kronor per månad och i högsta dyrort högst 30 kronor i bidragsförskott för försörjningen av ett barn i åldern 2—15 år, även om barnafadern blivit ådömd högre underhållsbidrag. Men bidragsförskotten voro för låga redan före nu inträffade dyrtid, och nu gör den inträdda försämringen i penningvärdet kravet på en höjning av bidraget ännu mera berättigat. Följden av de låga maximibeloppen har ju blivit den, att fattigvård måst beviljas i många fall vid sidan av bidragsförskott. Att så måst ske har angivits i yttranden, bland annat av Stockholms barnavårdsnämnd. På så sätt kommer lagen själv genom sin utformning att motverka sitt eget syfte. En sådan lagstiftning bidrager med en vacker rubrik över våra sociallagar, men man ernår icke den effekt, som man angav att man ville ernå när denna lag stiftades, med

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

det förbättringsförslag, som nu Kungl. Maj:t och utskottet förebragt. Herr Hagård talade något vackert om att man icke skall handla så, att man sliter banden mellan mor och barn; de banden få icke försvagas. Jag vill säga, att de som verkligen vilja stärka dessa band borde icke motsätta sig förslag till förbättring av mödrarnas ekonomiska möjligheter, så att de kunna bereda sina barn ett liv under drägligare ekonomiska förhållanden än vad nuvarande lagstiftning på detta område i många fall gjort möjligt.

Till utskottsutlåtandet är fogad en reservation med förslag såväl om högre avdragsfria taxerade belopp som också om höjning av bidragets maximibelopp. Tyvärr kan av formella skäl ett bifall till samtliga dessa reservationer i full utsträckning icke komma i fråga. Storleken av reservanternas förbättringsförslag uppgår icke till vad vi föreslagit i vår motion, men i förhoppning om att det skall bli möjligt att ernå åtminstone någon förbättring utöver vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit instämmer jag i yrkandet om bifall till den av herrar Hermansson och Cruse samt fru Johansson avgivna reservationen.

Herr Hoppe: Herr talman! När jag lyssnade till herr Hagårds anförande, fick jag ett starkt intryck av att herr Hagård på det hela taget är kritiskt inställd till hela systemet med bidragsförskott. Han hade upplevat den missräkningen, att fattigvårdskostnaderna icke sjunkit såsom man beräknat, att utgifterna för barnen blivit ungefär desamma som förut. Detta beror väl emellertid bl. a. därpå, att man icke fått med de grupper av inkomsttagare, som motionärerna tala för och som äro tvungna att nu vädja till fattigvården om bistånd. När herr Hagård har denna inställning, förstår jag, att han ställer sig ovillig till mera genomgripande förändringar i bidragsförskottslagen. För min del skulle jag däremot vilja ifrågasätta, om icke det riktigaste vore, att i avvaktan på ett nytt system, som på ett bättre, mera effektivt, jag skulle också gärna vilja säga mera taktfullt sätt än det nuvarande hjälpte ensamstående mödrar, vi försökte göra det bästa möjliga av det nuvarande systemet för att komma dessa mödrar till hjälp. Vill man gå denna senare väg är vad motionärerna och reservanterna här föreslå åtminstone ett steg i rätt riktning.

Herr Hagård talade vackert om nödvändigheten av att banden mellan mor och barn stärkas. Det är lika riktigt som det är vackert sagt, men nu är det nog så, att ju flera ogifta eller frånskilda mödrar som få bidragsförskott, ju flera sådana mödrar kunna få behålla sina barn. Vill alltså herr Hagård konsekvent gå in för principen att så många barn som möjligt böra få växa upp hos sina mödrar, har han anledning att stödja det förslag, som reservanterna gått in för.

Herr Hagård nämnde vidare, att såvitt han kunde förstå den avdragsfria inkomsten vid tiden för denna lags antagande var på det hela taget lämpligt avvägd. För min del måste jag säga, att jag icke hört någon annan än herr Hagård göra ett sådant påstående. Vi alla som arbeta i barnavårdsnämnderna gjorde nämligen mycket tidigt den reflexionen, att den avdragsfria inkomsten satts alldeles för lågt, och jag kan tillägga, att när systemet praktiserats ett halvår eller så vände jag mig till socialministern och bad att få göra honom uppmärksam på detta förhållande, varpå han skickade mig till ordföranden i socialvårdskommittén för att för honom framlägga mina bekymmer. När nu en gång statsmakterna gått in för denna hjälpform, som ju känns mycket mindre påkostande att anlita än fattigvården, är för mig ett huvudintresse, att statsmakterna göra allt som göras kan för att denna lilla grupp av tappert kämpande svenska mödrar iust genom denna hjälpform skall få den hjälp, som de äro värda.

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag anser mig pliktig yttra några ord i den föreliggande frågan.

Kungl. Maj:t har med denna proposition icke avsett någon reformering i egentlig mening av bidragsförskottslagen — detta må man tycka illa om eller icke, men det är ett faktum — utan avsikten med densamma har varit att, såsom skedde vid förra riksdagen genom dyrtidstilläggen till folkpensionerna, barnstillägget, blindhetsersättningen och änkebarnslagen, anpassa den gamla lagen till de rådande tidsförhållandena; man ville med andra ord åstadkomma en anpassning till den levnadskostnadsökning, som utvecklingen medfört. Den allmänna uppfattningen har ju också varit, att åtgärder syftande till en mera genomgripande förändring på detta område borde vila, åtminstone tills vidare och i avvaktan på socialvårdskommitténs förslag. Denna kommitté har ju också som bekant fått i direkt uppdrag att söka effektivisera socialvården på alla de områden, där denna vård ännu icke kan anses vara tillräckligt effektiv.

Herr Hagård: Herr talman! Herr Hoppe hade alldeles rätt i sin förmodan om min skepticism på detta område. Jag tror nämligen, att vi aldrig skola kunna lyckas att på denna väg nå vårt syftemål att ge dessa mödrar den hjälp de behöva. Icke heller kunna vi genom att höja inkomstgränsen vinna vårt syfte, ty alltsammans är till syvende og sidst begränsat av det faktum, som heter underhållsbidragets storlek.

Fru Johansson: Herr talman! Jag kan icke förstå herr Hagård, när han talar om att det hela är begränsat av underhållsbidragets storlek. Inkomstgränsen och underhållsbidragets storlek äro väl två skilda saker. Om en människa, som har liten inkomst, kan få bidragsförskott, är hon väl därmed bättre hjälpt, än om hon icke får något bidrag alls.

Jag måste vidare vända mig mot herr Hagårds påstående, att socialvårdskommittén behandlat och insett det farliga i vad vi reserveranter föreslagit i första momentet, nämligen att en mor skulle kunna erhålla det större bidraget, när hon har sina barn placerade på skilda håll. Detta skulle leda till, menade herr Hagård, att en mor skulle sikta till att placera sina barn på olika håll för att kunna få det högre bidraget, vilket i sin tur skulle resultera i att man skilde mor och barn åt i stället för att man skulle försöka att så mycket som möjligt förena dem. En mor kan emellertid icke ha nytta av att placera sina barn på skilda håll för att därigenom få högre bidrag, ty detta bidrag måste hon ju betala till vårdhemmet. Jag kan icke förstå, att man kan vända sin argumentation därhän, att vi därför att vi vilja att en mor skall få detta högre bidrag för sina barn därmed skulle sikta till att skilja mor och barn åt.

Herr Hagård: Herr talman! Jag vill medge, att höjningen av inkomstgränserna kan vara till nytta för en viss kategori hjälpbehövande, men jag håller allttjämt fast vid att det stora flertalet, som bäst behöver hjälp, icke därigenom får någon ökad hjälp.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den av herr Hermansson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Johansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag). (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den av herr Hermansson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Persson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 58 ja och 49 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om äganderättsutredning och sammanläggning av fastigheter inom vissa byar i Kopparbergs län, m. m.; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142) m. m.

Genom en den 12 mars 1943 dagtecknad proposition, nr 153, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll dels föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142), dels ock anhållit om riksdagens yttrande över ett propositionen likaledes bilagt förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med förklarande, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen, måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142);

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen ej funnit skäl att i anslutning till det vid ifrågavarande proposition fogade förslaget till kungörelse om ändring i vissa delar av byggnadsstadgan den 20

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen.

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen. (Forts.) november 1931 (nr 364) göra andra uttalanden än utskottet i förevarande utlåtande upptagit.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Sten* och *Andersson* i Eskilstuna.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Andersson* i Eskilstuna: Herr talman! Det förslag till ändringar i gällande stadsplanelag och byggnadsstadga, som Kungl. Maj:t föreslagit i sin här föreliggande proposition till riksdagen, har ju till syftemål att förenkla den procedur, som är förknippad med behandlingen av stadsplaneärenden och tomtindelningsärenden. Framför allt har det ju gällt att förkorta den tid, som åtgår för den rent formella behandlingen. Kammarens ledamöter ha säkert kännedom om, att sådana här frågor — även de av mindre betydelse — måste passera en rad av instanser innan de bli avgjorda. Detta tar ju en rundlig tid. Av en undersökning, som stadsplaneutredningen gjorde 1941, framgår, att det tar icke mindre än i medeltal 6 månader från den dag byggnadsnämnden fattat sitt beslut till den dag Kungl. Maj:t avgör frågan. Då äro ändå icke de fall medräknade, som tagit exceptionellt lång tid. Det är icke något undantag precis att det tar ända till flera år för ett sådant ärende att passera alla instanserna.

Det är klart att denna långsamhet vid behandlingen verkar hindrande på uppförandet av fastigheter. Särskilt på byggnadsföretagarhåll har vådan av denna långsamhet framhållits, och en av vårt lands största företagare i detta avseende, nämligen H.S.B., har i skrivelse till regeringen framhållit, att vissa föreskrifter i lagstiftningen angående stadsplanering, tomtindelning, tomtmätning m. m. samt denna lagstiftnings tillämpning haft ett hämmande, hindrande och stundom förlamande inflytande på byggnadsindustrien. Alldeles särskilt under nuvarande förhållanden, då många kommuner kämpa mot bostadsbrist, för att icke säga bostadsnöd, är det ju synnerligen önskvärt, att denna tid kunde väsentligt förkortas. Det är också av en annan anledning önskvärt att så kan ske. Denna långsamhet verkar nämligen återhållande på kommunernas vilja att företa lämpliga stadsplaneändringar. Numera fastställs ju en stadsplan icke för någon längre tid, emedan det är lämpligt att den kan revideras allt eftersom utvecklingen går framåt på området. Det var därför med tillfredsställelse man kunde mottaga Kungl. Maj:ts proposition, i vilken föreslagits en rad av åtgärder, som skulle kunna medföra en ganska stor begränsning av den tid, som denna formella behandling tar. Kungl. Maj:t har sålunda föreslagit inskränkning i besvärsrätten ävensom vissa genvägar vid behandlingen av frågorna.

Utskottet har också i stort sett tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, men det är i ett avseende som utskottsmajoriteten icke har kunnat följa Kungl. Maj:t, och det är i en ganska väsentlig punkt. Det gäller 3 § i stadsplanelagen, där regeringen föreslagit, att stadsfullmäktige i vissa smärre ärenden skulle kunna delegera sin beslutanderätt till byggnadsnämnden. Detta skulle förkorta tiden ganska avsevärt, nämligen med en månad å sex veckor. Enligt stadsplaneutredningen förflyter det i medeltal en tid av en månad och tolv dagar mellan byggnadsnämndens beslut och stadsfullmäktiges beslut. Skulle man kunna få bort även denna tidsutdräkt vid vissa smärre ärendens avgörande skulle det ju påskynda behandlingen ganska väsentligt. Detta har emellertid utskottsmajoriteten icke kunnat vara med om. Den har anfört, att det skulle vara ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen, om stadsfullmäktige skulle få denna rätt att delegera beslutanderätten i vissa ärenden till byggnadsnämnden.

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen. (Forts.)

Jag har svårt att förstå detta utskottsmajoritetens resonemang. Det är väl knappast möjligt, att det skulle innebära något ingrepp i den kommunala självstyrelsen, om stadsfullmäktige i vissa ärenden på detta sätt skulle kunna delegera beslutanderätten, ty byggnadsnämnden är ju även den ett kommunalt organ. Det är väl tvärtom så, att det vore ett större ingrepp i den kommunala självstyrelsen, om man förbjuder stadsfullmäktige att förfara på det sättet. Jag skulle möjligen kunna förstå resonemanget om det gällde ett obligatoriskt överflyttande av dessa ärenden till byggnadsnämnden, men så är ju inte fallet, utan det överlämnas åt stadsfullmäktige själva att avgöra, om de finna det lämpligt att göra en sådan överflyttning. Och detta skulle ju inte få ske i ärenden av större vikt utan endast i sådana, »som ej avse stadsplanens grunddrag och ej heller eljest innefatta väsentlig avvikelse från vad som förut varit gällande». Det kan knappast vara någon fara uti att bevilja den kommunala instansen denna rätt.

Utskottet har också sagt en annan sak, som vi reservanter inte kunnat vara med om, nämligen att »det avgörande inflytandet å nämndens beslut torde emellertid vanligen tillkomma den av magistraten utsedde ledamoten». Detta är ju ett klart underbetyg åt de kommunalvalda ledamöterna i byggnadsnämnden. Jag har svårt att förstå anledningen till att utskottet velat utfärda ett sådant underbetyg; vi reservanter ha i varje fall inte kunnat vara med om detta. Jag tror, att man skulle vinna ganska mycket med att följa Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende, då man därigenom med inte mindre än en månad skulle förkorta denna behandlingstid, och detta är en mycket väsentlig tidrymd då det gäller att få i gång ett byggnadsföretag.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka,

A. att riksdagen måtte bifalla det genom Kungl. Maj:ts proposition framlagda förslaget till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142); samt

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen ej funnit skäl att i anslutning till det vid ifrågavarande proposition fogade förslaget till kungörelse om ändring i vissa delar av byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364) göra andra uttalanden än utskottet i sitt utlåtande upptagit, dock med utslutande av de uttalanden, som utskottet gjort under 5 a, 21 och 123 §§.

Herr *Törnkvist* instämde häruti.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Utskottet har till fullo insett betydelsen av att försöka förkorta den långdragna behandlingen av stadsplaneärendena, och av denna anledning har utskottet också godtagit en paragraf i förslaget, som man på sina håll nog känt sig ganska tveksam om, nämligen § 75. Lagrådet har uttalat sin tvekan angående denna paragraf, men utskottet har funnit, att just på den punkten gör man, exempelvis beträffande klagorätten, en verklig tidsvinst genom vad som föreslagits. Därför har utskottet godtagit paragrafen i fråga men inte ansett sig kunna, som av den föregående ärade talaren också har omnämnts, godta den förändring, som är föreslagen i § 3.

Det har förekommit mycket diskussion om denna paragraf, och utskottet har också haft tillfälle att resonera med olika kommunalmän, som ganska bestämt avrått från den föreslagna åtgärden. Detsamma har skett i en hel rad av de yttranden, som ha bilagts Kungl. Maj:ts proposition, och det finnes också en reservation i sakkunnigas förslag som tar bestämt avstånd från denna överflyttning.

Själv är jag inte alls expert på detta område, och det är därför synnerligen

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen. (Forts.)
svårt för mig att tala i frågan. Jag har dock varit med om dess behandling i utskottet och varit i tillfälle att lyssna ganska noggrant på vad som sagts, och det förefaller mig, som om utredningsmännen och sedermera Kungl. Maj:t själv skulle ha varit rätt så osäkra på denna sak. Man har gjort en rad inskränkningar i rätten att överflytta ärendena från stadsfullmäktige, det skall endast gälla »ändring av stadsplan som ej avser planens grunddrag», det skall inte heller vara någon »väsentlig avvikelse», o. s. v. Trots att man gör så många undantag förklarar man dessutom, att stadsfullmäktige ju i alla fall själva kunna taga undan vilka ärenden de vilja. När man sedan ser efter hur denna paragraf behandlas i byggnadsstadgan finner man där det ena undantaget efter det andra. Det är inte mindre än tio undantag som tillhöra den grupp av ärenden, som stadsfullmäktige alltjämt skola behandla.

När man inte har personlig erfarenhet av sådant arbete måste man starkt påverkas av att här framlägges ett förslag, som är omgärdat med så många försiktighetsmått. Det ligger väl då nära till hands att tänka sig, att man är rätt osäker på verkan av det förslag som man lägger fram. En av orsakerna till att utskottet här tyckt sig vara på den säkra sidan genom att taga avstånd från förslaget är den, att lagen ju är provisorisk. Man har funnit, att det kanske är klokare att pröva i vad mån man kan uppnå en tidsvinst genom att använda sig av föreskrifterna i 75 § och vila på den andra saken tills man har vunnit mer erfarenhet.

Jag tror därför, herr talman, att utskottet här handlat klokt och försiktigt, när det föreslagit utslutandet av denna paragraf. Detta kommer att medföra vissa smärre ändringar, närmast av formell art, av andra paragrafer, men frånsett dessa av utskottet föreslagna ändringar har utskottet helt godtagit Kungl. Maj:ts förslag. Frågan har redan behandlats i första kammaren, och jag påminner om att första kammaren för sin del tagit utskottets förslag. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Denna proposition har ju icke framlagts på socialdepartementet, som på intet sätt är formellt inblandat i stadsplanefrågor. De reella besluten äro fattade på kommunikationsdepartementet, och lagen är framlagd av justitieministern. Nu är emellertid fungerande justitieministern inte i tillfälle närvara vid behandlingen av denna fråga här i andra kammaren, och därför har jag tillåtit mig att begära ordet för att i allra största korthet belysa saken ur de synpunkter, som man efter min uppfattning kan anlägga på ärendet.

Jag måste erkänna, att när jag hörde fröken Hesselgren blev jag rätt överraskad över argumenteringens uppläggning. Hon betygade i sitt anförande, att Kungl. Maj:t varit ytterst försiktig i formuleringen av paragraferna. Det var undantag, det var bara småsaker som skulle kunna delegeras till byggnadsnämnden. Om dessutom någon stad inte ville delegera något ärende till byggnadsnämnden hade stadsfullmäktige bara att fatta det beslutet, att fullmäktige förbehöll sig själva avgörandet av alla stadsplaneärenden. Trots denna utsökta försiktighet finner fröken Hesselgren det vara nödvändigt att riksdagen, i varje fall om utskottet skulle segra, driver försiktigheten ännu längre, nämligen genom att helt enkelt införa ett förbud för stadsfullmäktige att överlämna stadsplaneärenden till byggnadsnämnden.

Det kan hända att jag ser alltför litet komplicerat på denna sak, men jag har verkligen tyckt, att utskottets vägran var mycket överraskande. Ty vad betyder det att man går emot denna paragraf? Jo, eftersom oppositionen i så hög grad har kommit ifrån representanter för kommunala församlingar är det uppenbart, att man i många orter kommer att förbehålla stadsfullmäktige be-

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen. (Forts.) slutanderätten uti dessa ärenden. Inom utskottet är man tydligen inte riktigt säker på att det blir så i *alla* orter, och därför anser man det vara nödvändigt, att man redan genom lagen förhindrar, att någon enda stad, som kanske skulle tycka — det vet ju ingen något om än så länge — att detta vore en praktisk utväg, får möjlighet att för tidsvinstens skull släppa en del småärenden över till byggnadsnämnden. Jag kan inte tro, att man har ansett detta förslag så farligt ur den synpunkten, att om man nu slapp en del småärenden skulle alla städer i landet låta sådana ärenden gå till byggnadsnämnden, utan det måste ju vara risken för att det kanske finns *en eller annan* stad, som skulle vilja överlämna dessa ärenden till byggnadsnämnden, som gjort att utskottet inlagt denna hållning.

Jag vill visst inte säga, att detta är mycket att strida om, ty någon mycket stor betydelse har saken inte. Det ingår i förslaget allmänna syfte att skapa tidsvinster vid behandlingen av stadsplaneärenden, och det är bara ett led i stadgandena, som skulle gagna detta syfte, som striden nu står om. Men jag kan inte hjälpa, att jag har ett intryck av att utskottet visat rent ut sagt en skuggrädsla, som knappast kan vara befogad, då det har tyckt sig i förslaget härutinnan bland annat se ett attentat mot den kommunala självstyrelsen. Det är ju inte bara det att det gäller ett kommunalt organ, byggnadsnämnden, utan det är också så, att det faktiska avgörandet alltjämt ligger hos stadsfullmäktige, och det gör att det väl ändå är ganska orimligt att påstå, att den lokala självstyrelsen blir angripen.

Herr talman! Det är vad jag har att anföra i denna sak, åtminstone för ögonblicket, och jag kan inte hjälpa, att jag tycker det skulle vara klokast att här följa Kungl. Maj:t.

Herr Fast: Herr talman! Jag kan ge socialministern rätt i att denna fråga inte har alltför stor betydelse, men jag tror å andra sidan, att man inte skall förbise dess rent principiella betydelse. Det är alltid betänkligt när man överför beslutanderätten på det sätt som här föreslås från en representativ församling till ett underordnat organ, och jag tror inte man skall göra det utan att tvingande skäl därtill föreligga.

Ser man efter vilka dessa tvingande omständigheter kunna vara måste jag med den erfarenhet jag har säga mig, att de äro rätt tvivelaktiga. Jag har nämligen den uppfattningen, att förseningen av behandlingen av stadsplaneärenden icke föranletts av respektive stadsfullmäktigeinstitutioner, utan felet har legat på helt annat håll. En del av dessa fel avhjälpes nu genom det förslag som här föreligger, när man gått på bifall till Kungl. Maj:ts här föreslagna åtgärder, men i en del fall kvarstå de alltjämt. Jag tror att man får angripa problemet från andra utgångspunkter än enbart i fråga om överförandet av beslutanderätten från stadsfullmäktige till byggnadsnämnden.

Man skall inte utan vidare och okritiskt säga, att byggnadsnämnden ju är kommunens eget organ med ledamöter valda av stadsfullmäktige. Riksdagsledamöterna känna också till att byggnadsnämnden har ledamöter, som utses av andra organ än stadsfullmäktige och att valen ej förrättas proportionellt. Detta gör, att det där uttalandet är en sanning med mycket stor modifikation, vilket jag tror att vi ha erfarenheter av ute i städerna. Vidare vill jag säga, att när det gäller bostadsbebyggelsen, som ju förslaget avser att främja, så ha stadsfullmäktige därvidlag visat betydligt större intresse än byggnadsnämnderna. Vidare ha de organ som närmast sortera under stadsfullmäktige, nämligen drätselkammaren och den avdelning därav som har hand om bostadsbebyggelsen, säkerligen haft sina kontroverser med respektive byggnadsnämnder, helt enkelt på grund av att ärendena förhalats i denna instans.

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen. (Forts.)

Jag är inte säker på att resultatet av förslaget vid alla tillfällen kommer att medföra en tidsbesparing. Det kan också mycket väl tänkas något fall, då byggnadsnämnden — genom att stadsfullmäktige kanske i ett svagt ögonblick ha avhänt sig denna beslutanderätt — inte får samma påstötning från stadsfullmäktige just när det gäller byggnadsfrågor, som hittills många gånger förekommit. Nu har det dock varit på det sättet, att om man tycker att det dröjer alltför länge med regleringen av vissa tomtförhållanden, så interpellerar man i stadsfullmäktige. Det kommer inte att bli på långt när samma möjligheter sedan man avhänt sig beslutanderätten.

Vidare vill jag säga, att det är svårt att dra gränslinjen mellan vad som kan kallas för betydelsefulla och mindre betydelsefulla frågor. Det kan ibland hända, det har jag erfarenhet av, att en fråga, som kan anses vara mindre betydelsefull vid det tillfälle då den avgjordes, sedan har rullat upp en större fråga av principiell innebörd och kanske fastlåst utvecklingen i större frågor, där man således återopat de tidigare vidtagna åtgärderna som prejudikat. Det förhåller sig på denna punkt så som fröken Hesselgren har nämnt, att Kungl. Maj:ts har varit synnerligen försiktig och omgärdad dessa bestämmelser med en rad undantag, säkerligen också av det skälet att man vid utredningen funnit, att de måste omgärdas med vissa stadganden.

Jag tror därför att denna fråga, även om jag medger, att den inte är av någon avgörande betydelse, dock har principiell innebörd, och att tillräckligt starka skäl icke förebragts för att man skall avhända stadsfullmäktige beslutanderätten på sätt som här föreslås. Visserligen skulle stadsfullmäktige kunna besluta att behålla alla ärenden, men man vet nog hur det i verkligheten blir, d. v. s. att det nästan betraktas som ett misstroendevotum mot byggnadsnämnden om man inte gör ett sådant generellt medgivande, som man kanske ingalunda är övertygad om skulle gagna bostadsbebyggelsen.

Sedan kommer till detta ett annat skäl, och det vill jag bara säga ett par ord om. Det är frågans läge sådant det nu är. Om andra kammaren skulle fatta ett annat beslut och på denna punkt bifalla Kungl. Maj:ts förslag, kastas ju frågan ut i det ovissa. En sammanjämkning är otänkbar, såvitt jag förstår, och då skulle resultatet bli, att den ena kammaren skulle uppmanas att frånträda sitt beslut och biträda den andra kammarens. Jag tycker att läget åtminstone i dag inte är speciellt ägnat att skapa fram den förutsättningen. Om man vill taga vara på de värdefulla åtgärder, som här av Kungl. Maj:ts föreslagits och som äro av utskottet tillstyrkta, tror jag man gagnar saken bäst genom att bifalla utskottets förslag; och jag hemställer om bifall till detsamma.

I detta anförande instämde herr *Olsson* i Mellerud.

Herr **Andersson** i Eskilstuna: Herr talman! Herr Fast uppehöll sig ganska utförligt vid det intresse, som visats ifrån stadsfullmäktige för bostadsbyggande. Det föreföll av herr Fasts resonemang, som om detta medgivande till stadsfullmäktige att delegera vissa småärenden till byggnadsnämnden skulle förta lusten hos stadsfullmäktige för bostadsbyggande. Jag har ganska svårt att förstå detta. I det här fallet gäller det en rent formell behandling av dessa stadsplaneärenden, som ju inte ha annat sammanhang med bostadsbyggandet än att de kunna försinka tillståndet att uppföra en bostadsbyggnad.

Herr Fast nämnde också, att han ansåg den tid som det kunde gälla inte vara av någon större betydelse. Jag får då erinra om den undersökning, som stadsplaneutredningen företagit i detta avseende och som jag omnämnde i mitt första anförande. Den visar, att tiden mellan byggnadsnämndens beslut och

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen. (Forts.)
förslaget antagande av stadsfullmäktige utgjorde i medeltal 1 månad och 12 dagar år 1941. Jag kan inte anse att en tid av sex veckor i detta sammanhang inte är någon avsevärd tid. Då det gäller en behandlingstid av sex månader är det mer än en femtedel av tiden.

Utskottets ärade vice ordförande framhöll i sitt anförande, att det var en rad av myndigheter som hade avstyrkt detta. Jag tror, att utskottets vice ordförande i detta fall gjort sig skyldig till en förväxling. Det är riktigt, att det förslag, som framlagts av stadsplaneutredningen, har avstyrkts av en del myndigheter, men det gäller inte Kungl. Maj:ts förslag, ty det skiljer sig från stadsplaneutredningens ganska väsentligt. Enligt stadsplaneutredningen skulle stadsfullmäktige få rätt att delegera alla ärenden, även antagande av en stadsplan, och detta finner jag också vara ganska betänkligt, men när det gäller dessa mindre jämkningar anser jag, att det inte kan föreligga någon som helst olägenhet, utan tvärtom kommer det för åtminstone de större städerna att vara mycket lämpligt.

Herr Fast: Herr talman! Jag hoppas, att jag inte uttryckt mig så illa, att det verkat som om jag skulle ha velat påstå, att stadsfullmäktiges intresse för bostadsbyggande skulle bli mindre genom den här föreslagna åtgärden. Jag har i varje fall inte menat det. Vad jag har menat är, att stadsfullmäktige ha ett så starkt intresse, åtminstone i många städer, för bostadsbyggandet att de inte i onödan försena avgöranden av sådana här ärenden. Är det ett ärende, som har sammanhang med bostadsbyggande, och ärendet ligger klart från centrala myndigheter i övrigt, så veta vi ju alltför väl hur snabbt man kan åstadkomma ett extra stadsfullmäktigesammanträde, och då gör man det också, och då blir det ingen försening. Saknar emellertid ärendet betydelse ur dessa synpunkter, så att det inte spelar någon roll, om det ligger till nästa ordinarie sammanträde, anordnar man naturligtvis inget extra sammanträde. Så enkelt är det med den saken.

Vad jag velat framhålla är, att möjligheterna att påskynda behandlingen i byggnadsnämnden, där detta väl behövs, bli mindre.

Herr Hermansson: Herr talman! Jag får bekänna, att det inte för mig är någon hjärtesak att försöka åstadkomma ett beslut i den ena eller andra riktningen beträffande den här frågan. Jag tror uppriktigt sagt inte, att det är så förfärligt stora värden som stå på spel, och om utskottets förslag skulle ha gått i en annan riktning, d. v. s. om utskottets majoritet hade velat godkänna Kungl. Maj:ts förslag oförändrat så skulle jag inte heller då ha reserverat mig.

Emellertid tillhör jag nu utskottsmajoriteten, och det betyder, att jag också står för utskottets förslag i alla avseenden. Jag vill då påpeka, att vad som gjort utskottet tveksamt i det här fallet, nämligen i fråga om att överlåta denna rätt på byggnadsnämnden, var just byggnadsnämndernas sammansättning. Sammansättningen är väl i olika städer något olika. I en del fall äro kanske förhållandena sådana att det inte skulle vara riktigt att låta byggnadsnämnden utan vidare behandla ärendena, men i andra städer äro förhållandena annorlunda, och där finns inte något skäl för denna tveksamhet.

Herr Fast har nyss påpekat, att den tidsvinst, som skulle uppstå genom den av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärden på denna punkt, skulle bli synnerligen obetydlig. Stadsfullmäktige ha ju i regel sammanträde varje månad under den största delen av året. Det är ju endast under sommarmånaderna som stadsfullmäktige inte ha sammanträde under ett par på varandra följande månader. Men om ett viktigt och kanske även mindre viktigt stadsplaneärende skulle upp-

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen. (Forts.)
komma, så är det ju inget hinder att hålla ett extra sammanträde, och tidsfristen behöver ju därför inte bli så särdeles stor.

En annan sak, som herr Fast också påpekat, är att det inte är möjligt att åstadkomma någon sammanjämkning emellan de olika ståndpunkterna, och när nu första kammaren redan har beslutat i enlighet med utskottets förslag, så skulle man ju råka i en mindre behaglig situation, om andra kammaren skulle gå på en annan linje. Även detta bör ju betraktas såsom ett skäl för att också andra kammaren skall biträda utskottets förslag. Jag ber därför också att få yrka bifall till detsamma.

Herr Törnkvist: Herr talman! Då nu första kammaren har fattat beslut i frågan kanske det är utan varje mening, vilken ståndpunkt denna kammare intar, om man inte skall följa första kammarens beslut, men nog förefaller det mig egendomligt, att utskottsmajoriteten har intagit en så extrem ståndpunkt, som har skett i detta fall. Utskottet har ju självt konstaterat, att Kungl. Maj:ts förslag inte innebär någon begränsning av den kommunala självstyrelsen. När detta var konstaterat, så vill det förefalla, som om utskottet bort draga den konsekvensen av detta och säga, att alldenstund Kungl. Maj:ts förslag i ofantligt många fall kan vara ägnat att underlätta fullmäktiges arbete, så skulle Kungl. Maj:ts förslag rimligen tillstyrkas. Det är den enda konsekvensen, såvitt jag kan se, av konstaterandet att Kungl. Maj:t här inte velat angripa den kommunala självstyrelsen.

Det är utan tvivel på det sättet, att den nuvarande ordningen med att fullmäktige skola behandla varje liten detalj, som observeras vid genomförandet av en stadsplan — man upptäcker i det särskilda fallet, att man behöver göra en modifikation här och där, och då måste man gå till stadsfullmäktige — medför att det blir arbete för alla de organ, som inom den kommunala förvaltningen lagligen skola syssla med detta. Det är alldeles uppenbart, att om fullmäktige få rätten att överlämna åt byggnadsnämnden vissa uppgifter på detta arbetsområde, så ha därmed fullmäktige också förpliktat sig att övervaka verksamheten, så att de farhågor, som t. ex. herr Fast här framhöll, kunna anses sakna fog. Särskilt under tider då man pressas att tillgodose byggnadsbehovet — det kan jag vittna om ifrån min stad, som kanske har varit hårdare pressad i detta avseende de senare åren än någon annan — har det varit en olägenhet att vi varit så bundna i fråga om den formella handläggningen av stadsplane- och byggnadsärenden i sådana fall som detta. Sälunda, i städer med en viss befolkningsnivå, och varför inte i de flesta stadssamhällen, är det otvivelaktigt så, att ärendenas handläggning skulle befordras av ett godkännande av Kungl. Maj:ts förslag, och myndigheterna utanför byggnadsnämnden skulle slippa en hel del arbete och bekymmer, som de nu ha.

Jag vill emellertid uttala min, jag vill inte säga ledsnad — uttrycket är kanske inte riktigt — men det skulle kanske varit önskvärt, om en annan formulering hade valts i fråga om Kungl. Maj:ts förslag till paragrafer, om man i stället för att beteckna byggnadsnämnden såsom det primära och första organet hade vänt på saken och ansett, att det är fullmäktige, som är detta organ, och sagt »där stadsfullmäktige besluta» i stället för att säga: »Byggnadsnämnden har att, där ej stadsfullmäktige förbehållit sig avgörandet» o. s. v. Det är en bakvänd formulering. Jag vet inte, om det är modern juridik, som här har excellerat, men den gör på mig ett icke tillfredsställande intryck. I och för sig kunna ju fullmäktige lika väl, trots denna krångliga omgång, givetvis antingen per år eller tills vidare fatta bindande beslut för byggnadsnämnden, men man måste då detaljvis ange, vilka ärenden fullmäktige behålla för sig själva.

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen. (Forts.)

Herr talman! Jag kan för min del inte se annat än att Kungl. Maj:ts förslag såsom ett initiativ är fördelaktigt, i varje fall i fråga om städer med låt mig säga 20,000 invånare och däröver, och trots att första kammaren har tagit utskottets förslag vill jag demonstrera på det sättet att jag instämmer i herr Anderssons i Eskilstuna yrkande.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Det har sagts, att det sätt, varpå Kungl. Maj:t föreslår att dessa ärenden skola handläggas, medför stor osäkerhet, hurvida de skola avgöras av stadsfullmäktige eller av byggnadsnämnden.

Man har också framhållit, att ett ärende, som från början kunde tyckas vara ett helt litet ärende, så småningom visar sig vara ett ärende, som stadsfullmäktige i alla fall borde behandla. Det har gjort, att man inom utskottet har kommit till det resultatet, att det är bättre att fortsätta på det sätt som man hittills har gjort och i stället undersöka, vilka andra vägar som finnas för att åstadkomma en snabbare behandling. Även i betänkandet har påvisats att detta icke är den enda vägen att förkorta proceduren. Det finns möjligheter att rationalisera själva behandlingen i byggnadsnämnderna och i andra institutioner. Och vidare är den verkliga vinsten den som man får genom bestämmelserna i § 75.

När det är så pass mycket tvivel uttalat om sättet att använda sig av Kungl. Maj:ts förslag, så förefaller det mig, som om utskottet hade rätt när det resonerar på så, att då är det bättre att vänta tills den verkliga behandlingen av denna lag kommer. Detta är i alla fall ett provisorium, och därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller:** Herr talman! Jag förstår, att man kan känna tvekan, men jag vill fästa uppmärksamheten på att fullt så farligt som fröken Hesselgren tror kan det knappast vara. Det står nämligen på följande sätt: »dock må ändring, som ej avser planens grunddrag och ej heller eljest innefattar väsentlig avvikelse från vad som förut varit gällande, enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, antagas av byggnadsnämnden.» Det vill med andra ord säga, att Konungen kan utfärda vissa tillämpningsföreskrifter i denna fråga. Om då stadsfullmäktige finna, att vad Konungen sagt att byggnadsnämnden lämpligen bör kunna handlägga vilja stadsfullmäktige inte avstå ifrån, så förbehålla sig stadsfullmäktige bara rätten att få avgöra hela samlingen ärenden eller den del av de ärenden, som enligt Konungens mening borde kunna gå till byggnadsnämnden, som stadsfullmäktige anse sig själva böra behandla.

Jag kan inte tro, att detta är så farligt. Överhuvud taget får jag säga, att här finns en skräck, som knappast kan vara motiverad. Med hänsyn till vad utskottet skrivit har jag gjort den reflexionen, att byggnadsnämnder inte äro populära, åtminstone inte i många orter i vårt land, vilket förhållande för övrigt inte är mig obekant. Jag kan inte hjälpa att jag misstänker, att det egentligen är detta som i ganska hög grad ligger bakom utskottets förslag. Men att det i sak skulle kunna vara något farligt, som Kungl. Maj:t här föreslår, ha ni i varje fall inte lyckats övertyga mig om.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag skulle bara vilja påpeka, att det är Kungl. Maj:t som skall bestämma och ge regler för saken. Vi ha här ett exempel på hur Kungl. Maj:t kommer att bestämma, nämligen § 5 a. Det tyder ju på att det är ganska svårt att dra gränserna, när 10 olika undantag här äro framdragna.

Förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen. (Forts.)

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Jag vill endast säga beträffande statsrådets uttalande angående byggnadsnämnderna, att deras impopularitet kanske mycket sammanhänger med den omständigheten, att de äro alltför mycket främlingar i den kommunala representationen. Det är skäl till att i den mån som det kommunala ansvaret i den kommunala representationen stegras och utvecklas, man uppbygger och förankrar i denna representation större förtroende även beträffande dessa frågor. Det är nästan farligt att i våra dagar i vissa samhällen vara medlem av byggnadsnämnden. Men dessa nämnder skola icke, såsom lagstiftningen hittills gått ut på, fjärmas från den övriga kommunala representationen utan intimare fogas ihop med denna.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Andersson i Eskilstuna under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Andersson i Eskilstuna begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Andersson i Eskilstuna under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 7.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 27, i anledning av väckt motion angående lättande av ensamstående mindre inkomsttagares skattebörd.

Motion angående lättande av ensamstående mindre inkomsttagares skattebörd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag har fogat en blank reservation vid utskottets betänkande, och jag har därmed velat understryka, att det är angeläget, att Kungl. Maj:t nu verkligen ägnar uppmärksamhet åt de av motionärerna framförda önskemålen. Utskottet skriver, att det »förutsätter», att så skall bli fallet. Detta är, tycker jag, att ställa sig vid sidan av det hela. Då utskottet emellertid i föregående sats uttalar, att i vissa fall fog kan förefinnas för skattelättnad, kan det kanske sägas, att utskottet ändå uttalat en mening. Jag hoppas som sagt, att Kungl. Maj:t verkligen observerar de av motionärerna framförda synpunkterna.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Utskottet framhåller, att det anser ifrågavarande problem aktuellt, men därmed har icke utskottet velat uttala, att

Motion angående lättande av mindre inkomsttagares skattebörd. (Forts.)
 det är berett att utan den undersökning, som kan ske i samband med utredning av de problem, som redan äro föremål för Kungl. Maj:ts prövning, taga slutlig ställning till saken. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att det finns ett annat de ensamståendes skatteproblem, som också bör prövas. Det gäller de ensamstående, som försörja en far eller en mor eller en anförvant och icke kunna få något avdrag härför vid taxeringen.

Utskottet har utgått ifrån att när nu hela kommunalskattelagstiftningsfrågan liksom frågan om familjebeskattningen ligger hos Kungl. Maj:t för utredning, det icke är nödvändigt att skriva till Kungl. Maj:t i dessa ting. Utskottet förutsätter nämligen, att finansdepartementet har intresse av att taga del av utskottets betänkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt undantag från skyldighet att utgiva lagfartsstämpel och skatt för gåva efter vissa lantmåteriförrättningar inom Kopparbergs län; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpningen av bankoreglementet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 9.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr 56, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 48 i anledning av väckt motion angående viss ändring av sparbankslagen.

§ 10.

Motion angående beredande av möjlighet för jordbruksarbetare att erhålla lån till övertagande av jordbruk på arrende.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet för jordbruksarbetare att erhålla lån till övertagande av jordbruk på arrende.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 213, av herr *Hansson* i Skediga hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning om att möjligheter öppnades för unga driftiga jordbruksarbetare att på billiga villkor erhålla lån till övertagande av jordbruk på arrende.

Utskottet hemställde, att motionen II: 213 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Pettersson* i Rosta.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Pettersson* i Rosta: Herr talman! Då jag avgivit en blank reservation i detta ärende, ber jag att med några ord få motivera min ståndpunkt.

Det är ju så, att då jordbrukarna bli gamla, orka de icke sköta sina jordbruk utan måste sälja dem eller arrendera ut dem. Sälja vilja de många gånger icke, men de ha kanske inga egna barn att arrendera ut jordbruken till, eller också

Motion angående beredande av möjlighet för jordbruksarbetare att erhålla lån till övertagande av jordbruk på arrende. (Forts.)

äro barnen utflugna ur boet och ha skaffat sig andra yrken. Det kan då vara ett lämpligt tillfälle för lantarbetare att få arrendera. Ofta äro dessa familjeförsörjare. De kunna då få ha sina barn hemma och fostra dem vid jordbruket i stället för att låta dem lämna hemmet. Men lantarbetarna sakna oftast medel för att kunna övertaga jordbruken.

Med motionen avses nu, att man skulle undersöka möjligheten av en anordning, som skulle underlätta för lantarbetarna att få arrenden. Utskottet menar, att tidpunkten icke är lämplig för sådant. Det är fullt riktigt. Inventarierna äro för dyra. Det finns knappast någonting, som stigit så i pris som inventarierna vid lantbruket. Men motionären har begärt en utredning, och utredningar taga alltid tid. Man skulle ju kunna tänka sig, att när utredningen är färdig vi befinna oss i ett annat läge än det som för närvarande råder. Lantarbetarna äro de lägst betalade av alla i landet. Jag finner för min del, att det skulle vara välbetänkt av en demokratisk riksdag att ge denna kategori det handtag den ifrågasatta hjälpen skulle innebära och på det sättet underlätta för dem att lyfta sig upp till en högre levnadsstandard.

Det är med hänsyn till denna min ståndpunkt, som jag avgivit min reservation. Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag har motionerat i denna fråga, och jag skulle hälsa med stor tillfredsställelse, om motionen kunde leda till något resultat.

För dessa jordbruksarbetare är det icke lätt att få kredit. De få i första hand vända sig till auktionisten för att få kredit på inventarierna, i andra hand till utsädesfirman för kredit på utsädet och i tredje hand till den firma, som säljer jordbruksmaskiner, för kredit på jordbruksmaskinerna. De äro sålunda redan från början fullständigt bundna av andra, som så att säga behärska deras ekonomi. Det är klart, att med det stora behovet av penningmedel inom jordbruksnäringen draga sig lantarbetarna för att ikläda sig skulder. De söka sig kanske hellre ifrån jordbruket, och det är att beklaga, att så sker. Varje människa har ju ett behov av att slippa gå under andra utan vill arbeta åt sig själv. Det står då dessa personer ingenting annat till buds än att antingen gå ifrån jordbruksnäringen och söka sig till andra yrken eller att övertaga ett arrendejordbruk. Det senare anse de dock för riskfyllt. När det gäller andra företagare och grupper i samhället, har staten byggt ut en verksamhet, som bereder möjligheter till högre undervisning o. s. v. Det är icke små summor, som gå till sådant. Men lantarbetarna, som kanske blott gått igenom vanlig folkskola, få gå ut i livet och försöka reda sig, och de ha inga möjligheter att låna ett litet kapital att börja ett eget företag med.

Nu framhåller utskottet, att man av statsfinansiella skäl icke kan vara med om en utredning. Det skorrar litet i öronen, när man nu hör att man icke ens kan göra en utredning när det gäller att underlätta förhållandena för lantarbetarna. I fjol lade man fram ett stort program för byggnadsverksamheten i städerna och då var det fråga om anslag och lån o. s. v. I år är det likadant. Det borde ju också vara en fråga, som man skulle anlägga statsfinansiella synpunkter på. Men sådant går att genomföra. Följden blir, att lantarbetarna dragas till städerna. Byggnadsbehovet blir då ännu större, och man motarbetar icke den olyckliga utveckling, vilken vi äro inne på.

Egnahemsstyrelsen anser, att saken är behjärtansvärd, men framhåller, att det vid en utredning skulle komma att visa sig ett ytterligare utvidgat behov i detta sammanhang. Ja, det får väl utredningen påvisa och det är en utred-

Motion angående beredande av möjlighet för jordbruksarbetare att erhålla lån till övertagande av jordbruk på arrende. (Forts.)

ning jag har begärt, och den skulle ju komma att visa hur mycket som skulle behövas, och var det hela skulle sluta och vilka vägar som stå till buds.

Utskottet har nu som sagt avstyrkt motionen av statsfinansiella skäl. Det är lättast att skriva på det sättet — man behöver icke skriva så mycket då. Det är icke svårt att avvisa en motion med sådan motivering. Men kvar står dock detta behov. För en 8—9 år sedan var jag med och uppvaktade dåvarande finansministern och begärde, att det skulle vidtagas åtgärder i föreslagen riktning. Det är nämligen ett behov, som gjort sig gällande under åtskilliga år. Det var vanligt förr, att lantarbetaren tog ett litet torp — jordbruket hade andra förutsättningar då än nu, det krävde icke så mycket kapital. Det var en språngbräda för honom och gjorde det möjligt för honom att sedan kunna övertaga något större jordbruk och så småningom få det litet bättre. Nu kan man säga, att den vägen är stängd. Lantarbetarna måste i stället draga sig från jordbruksnäringen och den berövas denna arbetskraft, som så väl behövs för framtiden vid jordbruket.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till min motion om utredning. Jag anser det icke riktigt att i detta sammanhang åberopa statsfinansiella skäl. När man tänker på de andra frågor med stor ekonomisk räckvidd, som äro förelagda riksdagen till avgörande, måste man säga sig, att en utredning i detta ärende icke kan föra med sig någon kostnad, som man behöver draga sig för.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Såsom utskottet framhållit, finns det ett visst socialt intresse knutet till den gjorda framställningen. Däröfver råder ingen tvekan. Jag kan tillägga, att jag för egen del medgiver, att det finns vissa skäl, som tala för åtgärder i motionens syfte. De äro dock icke av den storleksordning, att utskottet ansett sig böra förorda en utredning. Skulle det finnas skäl för att staten lämnade billiga lån till arrendatorer, som starta nya jordbruk, vore det kanske samma skäl för att staten lämnade lån åt arrendatorer i allmänhet. Och kanske det jämväl finnes samma skäl för att staten gäve lån åt sådana personer, som starta jordbruk med äganderätt och ha svårt att skaffa driftsinventarier, utsäde, gödningsämnen o. d.

Jag undrar, om icke motionären i viss mån överskattar betydelsen av den här ifrågasatta låneverksamheten. Det är väl nämligen så, att genom redan befintliga kreditinrättningar kapitalbehovet i stor utsträckning torde kunna tillgodoses, detta givetvis under förutsättning att vederbörande kunna skaffa säkerhet. Motionären har icke yttrat sig om, huruvida han avser, att staten skall lämna lån mot säkerhet eller utan. Jag utgår emellertid från att han avser en långivning, där säkerhet fordras. Om staten vill ha sådan säkerhet, kunna fördelarna för låntagaren icke bli större än möjligen den räntevinst, som skulle kunna uppstå därigenom att staten kan tänkas lämna billigare lån än de befintliga kreditinrättningarna.

Jag ber dessutom att få framhålla, att någon övergång i större utsträckning till arrendatorsformen är enligt min mening icke önskvärd. Vi behöva ha kvar lantarbetarklientelet för arbetet på de gårdar, där ägarna icke själva hinna med allt arbete. Det synes mig därför, som om det vore en bättre framtidsmusik, om man sökte ordna det så, att lantarbetarna finge en sådan ekonomisk och social standard, att man ur människovärdessynpunkt icke kunde göra någon invändning däremot. En lantarbetarkår är under alla förhållanden oundgängligen nödvändig i landet. Därom torde man knappast kunna diskutera.

Herr talman! Jag ber att med vad jag nu anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Holm*.

Motion angående beredande av möjlighet för jordbruksarbetare att erhålla lån till övertagande av jordbruk på arrende. (Forts.)

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övertagande ja besvarad. Herr Hansson i Skediga begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat:

andra särskilda utskottets memorial, nr 1, angående ersättning till kansli-personalen hos andra särskilda utskottet; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner angående reformering av gällande bestämmelser om det svenska språkets stavning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtande hemställt.

§ 12.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Hagberg** i Malmö, som anförde: Herr talman! Falsterbokanalen har under år 1942, dess första hela funktionsår, fått tillfälle visa sin utomordentliga betydelse för sjöfarten. Sålunda utnyttjades den nya farleden under år 1942 av inte mindre än 5,176 fartyg, varav 1,489 voro utländska. Det blir i medeltal mellan 25 och 30 per dag om man frånräknar de dagar då trafiken genom kanalen måste avbrytas på grund av ishinder. Högsta siffran per dygn har utgjort 51 båtar.

Kanalen öppnades som bekant för allmän trafik hösten 1941 och 329 fartyg hunno innan årets slut passera. Till den 1 januari i år uppgick sålunda sammanlagda antalet fartyg genom Falsterbokanalen till 5,505, en imponerande siffra med tanke på den starkt reducerade trafiken till sjöss. Emellertid anlita i stället de allra flesta båtar kanalen för genomfart till och från Öresund.

Under den hittills förflutna delen av innevarande år synes tendensen till stegring i trafiken genom denna led ha blivit alltmera markerad. Kanalen passerades under årets första kvartal av inalles 1,425 fartyg, därav 464 utländska. Största månadstrafiken ägde rum under mars månad med inalles 620 fartyg, varav 195 utländska.

Sålunda kan sägas att sedan kanalens öppnande för trafik hösten 1941 sammanlagt vida över 7,000 fartyg, därav över 2,000 utländska, passerat leden.

Interpellation. (Forts.)

För leden är lotsningsplikt stadgad. Några avgifter därutöver upptagas icke. Lotspenningarna uppgingo under första kvartalet 1943 till kr. 39,547 och under mars månad till kr. 15,402.

Byggandet av kanalen tog som känt längre tid än man beräknat, och helt färdig blev den inte förrän hösten 1942. De drygaste arbetena voro förenade med djupgrävningen, men nu har kanalen och rännan genom Höllviken fått samma djup som Flintrännan, 7.2 meter, vilket tillåtit passage för båtar på 10,000 ton.

Då arbetet på kanalen på förslag av Kungl. Maj:t påbörjades, rådde oviss-
het om hur länge den skulle bli erforderlig, och om den överhuvud skulle kunna färdigställas, innan krigsutvecklingen gjorde den överflödig. På grund av den skyndsamma behandling av ärendet, som ansågs erforderlig, blevo riktlinjerna för driftens omhänderthavande synnerligen knapphändiga. I proposition nr 182 till 1940 års riksdag yttrades beträffande driftskostnaderna endast följande: »Falsterboledens underhåll och drift torde komma att föranleda vissa kostnader, vilkas storlek icke kan för närvarande beräknas. Det torde ankomma på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att svara för vidtagandet av de åtgärder, som i berörda hänseenden bli erforderliga.»

Anläggningskostnaderna för företaget ha med hänsyn till tidsförhållandena icke kunnat undgå att bli betydande. Inalles torde statsverket tills dato i detta trafikföretag ha investerat ett belopp på c:a 21 milj. kronor.

Sedan leden färdigställdes och öppnats för trafik, har den, som ovan påpekats, visat sig utomordentligt värdefull och blivit i hög grad uppskattad av sjöfarten. Emellertid har det visat sig, att ledens underhålls- och driftskostnader äro relativt betydande och för närvarande torde kunna uppskattas till omkring 50,000 kronor om året.

I nuvarande statsfinansiella läge måste anses angeläget att statsverket i någon mån erhåller täckning för sina av företaget föranledda, betydande räntekostnader ävensom för utgifterna för underhåll och driftsändamål.

Under sådana förhållanden måste den frågan uppkomma, om det icke kan anses skäligt att de trafikerande fartygen påläggas en viss avgift, vilket för närvarande ej är fallet. Falsterboleden medför, utom ökad trygghet för fartygen, även en viss tidsvinst. Det vore under dessa omständigheter rimligt, att de trafikerande fartygen ålades att erlægga en skäligt avvägd kanalavgift.

Denna avgift skulle i så fall kunna utgå efter fartygets tontal. Beloppet per ton skulle förmodligen ej behöva bli avsevärt och man skulle eventuellt kunna tänka sig en viss maximering därav.

Då fartygen passera kanalen utan uppehåll och utan att lägga till, måste uppbörden erbjuda vissa svårigheter. Emellertid är som nämnts för närvarande lotsplikt föreskriven och lotsen har att själv uppbära lotspenningarna. Med hänsyn härtill skulle förmodligen en överenskommelse kunna träffas mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och lotsverket om att lotsarna erhölle i uppdrag att uppbära och redovisa även kanalavgiften. I den mån kanalen efter kriget skulle visa sig mindre behövlig för en trygg eller bekväm färd, skulle avgifterna kunna jämkas. Leden borde om möjligt drivas affärsmässigt av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

På grund av vad jag anført får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet rikta följande spörsmål:

Är herr statsrådet villig att taga under övervägande frågan om att införa avgift för de fartyg, som trafikerar den s. k. Falsterbokanalen, i avsikt att om möjligt erhålla viss täckning för statsverkets av kanalföretaget föranledda

Interpellation. (Forts.)

betydande ränteutgifter ävensom för de med ledens drift och underhåll för-
enade kostnaderna?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 13.

Vid föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 453, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående översyn av gällande regler om järnvägs ansvar för skada å gods, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 14.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna proto-
koll:

*Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talman-
nen i riksdagens andra kammare och de kammarens le-
damöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen
tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning,
den 29 maj 1943.*

Beviljades förste stenografen, jur. kand. M. D. Hjertstrand på egen begäran ledighet på grund av sjukdom under juni månad med rätt att återinträda i tjänsteutövning före utgången av nämnda tid, därest omständigheterna skulle därtill föranleda.

I anledning därav förordnades till vikarie för Hjertstrand stenografen, byrå-
chefen N. A. Heimbürger, till vikarie för Heimbürger såsom stenograf kanslis-
ten, jur. kand. B. C. A. Ericsson och till vikarie för den sistnämnde såsom
kanslist Stig Ekermann.

In fidem

Sune Norrman.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om utsträckning av tiden för röstmot-
tagning å postanstalt vid kommunala val;

nr 10, i anledning av väckt motion angående ändring i vallagen i syfte att
underlätta valdeltagandet; och

nr 11, i anledning av väckta motioner om avskaffande av utskylds-, fat-
tigvårds- och konkursstrecken såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid
allmänna val;

statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organi-
sation av det centrala sjukhusarkivet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 130, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjor-
da framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till ersättning till post-
verket för befordran av tjänsteförsändelser m. m. jämte i ämnet väckta mo-
tioner;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av järnvägslinjen Östersund—Storlien jämte i ämnet väckta motioner;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Karlshamn—Vislanda—Bolmens järnväg m. m.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse med Vänersborgs stad om reglering av vissa brofrågor m. m.;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till telefonstationsbyggnader i Hässelby villastad och i Lännersta;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro-utbildning;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till utbyggande av karolinska sjukhuset m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till förlossningsvården samt den förebyggande mödra- och barnvården jämte i ämnet väckt motion;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av viss anslagspost i envar av de för riksförsäkringsanstalten, för länsstyrelserna, för landsfiskalerna m. fl., för poliskåren i Boden samt för luftskyddsinspektionen fastställda avlöningsstaterna; och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till statens hyresråd;

bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att använda sackarin vid tillverkning av maltdrycker av andra klassen;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckt motion angående viss ändring av stadsplanelagen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering;

nr 33, i anledning av väckt motion angående rätt för fattig, å sanatorium vårdad lungsjuk att för personligt bruk uppbära del av sjukpension, m. m.;

nr 34, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om mödrahjälp;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. jämte i anledning därav väckta motioner; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459);

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av motioner angående tillsättande av speciella organ för ekonomisk fredsberedskap, om utredning av de ekonomiska och sociala efterkrigsproblemen och om

tillsättande av ett auktoritativt organ för ekonomisk och social försvarsberedskap; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av större planmässighet i den svenska hamnbyggnadspolitiken.

§ 16.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av statens järnvägar tillhöriga markområden i Södertälje och Luleå;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag för budgetåret 1943/44 till oförutsedda utgifter;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ersättningar för skador vid eldsläckning;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till kontrollstyrelsen.

Vidare anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 250, till Konungen i anledning av väckt motion om vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta arbetsgivaransvaret till särskild arbetsföreståndare.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Jonsson* i Skutskär, nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 243, angående anslag till förbättrande av bostadsförhållandena; och

herr *Svensson* i Ljungskile, nr 430, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, angående anslag till prisrabatterning å vissa livsmedel m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.28 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 1 juni.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidna maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 311, med förslag till förordning om värnsskatt för budgetåret 1943/44;

nr 314, angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1942/43 m. m.;

nr 315, angående anslag för budgetåret 1943/44 till kristillägg samt till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.;

nr 316, angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44;

nr 317, angående grunderna för uttagande av statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1943 m. m.;

nr 318, angående Göta pansarlivgardes förläggning m. m.;

nr 319, angående gäldande från anslaget till oförutsedda utgifter av vissa kostnader;

nr 320, med förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension, m. m.; och

nr 321, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 17 juni 1938 (nr 370) om särskild skatt å förmögenhet, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 280, angående förstärkning av utrikesrepresentationen och effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika m. m.;

nr 284, angående dispositionen av visst äldre reservationsanslag; och

nr 285, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet, m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 286, med förslag till vissa ändringar i lagen angående civila tjänstnehavares rätt till pension, allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena samt folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 291, med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 292, angående anslag till bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 293 med förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 294, angående anslag till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 295, angående anvisande av ytterligare medel för utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 296, angående anslag till socialstyrelsens Ortsombud för budgetåret 1943/44;

nr 297, angående anslag för budgetåret 1943/44 till Ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsaktionsfängelse; och

nr 298, angående anslag till landsfiskalerna m. fl.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 299, med förslag till lag om viss begränsning av legitimation som tandläkare, m. m. hänvisades propositionen, i vad angick anslagsfrågan, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härefter föredrogos övriga på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 300, angående anslag till anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Göteborg;

nr 301, angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1943/44;

nr 302, angående Skånska pansarregementets förläggning m. m.;

nr 303, angående anslag till pensionsstyrelsen;

nr 304, angående inköp av fastigheter för beskickningen i Washington och konsulatet i Minneapolis; och

nr 305, angående anslag för budgetåret 1943/44 till organisationsundersökningar m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 306, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;

till statsutskottet propositionerna:

nr 307, angående träffande av visst avtal med Eksjö stad; och

nr 308, angående iordningställande av ett för västkusten avsett bärgningsfartyg;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 309, med förslag till förordning om viss skattefrihet för krigsrisk ersättning till sjömän; samt

till statsutskottet propositionen, nr 310, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag m. m.

§ 4.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande å bordet liggande motioner, nämligen:

nr 429 av herr *Jonsson* i Skutskär; och

nr 430 av herr *Svensson* i Ljungskile.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 9—11, statsutskottets utlåtanden nr 129—140, bevillningsutskottets betänkande nr 31,

sammansatta bevilnings- och första lagutskottets utlåtande nr 2, första lagutskottets utlåtande nr 38, andra lagutskottets utlåtanden nr 32—36, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

§ 6.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Skoglund** i Umeå, som yttrade: Herr talman! För någon vecka sedan avlämnade generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen ett till kommunikationsdepartementet ställt yttrande angående enhetliggörande av den statliga automobillinjetrafiken. Till grund för yttrandet har legat ett av särskilda delegerade utarbetat förslag, enligt vilket viss del av den av postverket bedrivna postdiligenstrafiken föreslogs överförd till statens järnvägar. På så sätt skulle denna linjetrafik komma att i förvaltningshänseende samordnas med den till sin omfattning väsentligt större biltrafik, som statens järnvägar för närvarande bedriver. Av verkstyrelsernas omnämnda yttrande framgår emellertid, att dessa anse, att den av delegerade föreslagna överflyttningen lämpligen bör anstå, och att sålunda frågan om linjetrafikens enhetliggörande icke för närvarande måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Fråga är då i vad mån detta verkstyrelsernas ståndpunktstagande kommer att inverka på behandlingen och lösandet av ett i sammanhang aktuellt problem, nämligen frågan om genomgående zonberäkning vid sådana resor, där såväl järnväg som postdilignens nyttjas. För närvarande äro bestämmelserna sådana, att en resande, som skall färdas från exempelvis Umeå till Malåträsk visserligen får lösa genomgående biljett för sträckan, men genomgående zonberäkning tillämpas icke. Avser resan sträckan Stockholm—Malåträsk får vederbörande lösa dels järnvägsbiljett Stockholm—Bastuträsk och dels postbussbiljett Bastuträsk—Malåträsk utan att genomgående zonberäkning tillämpas. Likartade förhållanden råda emellertid överallt, där postdiligenstrafik förekommer i anslutning till järnväg, och problemet är aktuellt inte endast i Norrland utan också i vissa trakter av Värmland.

För befolkningen innebär detta att resorna onödigt fördyras samtidigt som den kommer att ställas i en mycket ogynnsam ställning i förhållande till befolkningen i sådana trakter, där järnvägsnätet är mera rikt förgrenat. Under sådana omständigheter är det ganska naturligt att man väntat, att den av Kungl. Maj:ts anfallda och åt verkstyrelserna anförtrodda utredningen angående linjetrafikens enhetliggörande skulle ägna uppmärksamhet också åt här berörda problem. Förväntningarna härom infriades emellertid icke, varför frågan fortfarande står öppen. På grund härav är det angeläget, att frågan om den genomgående zonberäkningen ägnas en ingående prövning och detta oberoende av problemet om den statliga linjetrafikens enhetliggörande.

Under hänvisning till det anförda får jag därför anhålla om andra kammaren tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra följande frågor:

1. Anser statsrådet att frågan om genomgående zonberäkning vid resor, där såväl järnväg som postdilignens användes, bör göras till föremål för särskild prövning?

2. Är statsrådet i så fall villig föranstalta om en dylik utredning?

Denna anhållan bifölls.

§ 7.

Interpellation. Herr **Johansson** i Torp erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! För närvarande pågår tydligtvis inom statens järnvägar ett energiskt arbete

Interpellation. (Forts.)

för driftens rationalisering, detta uppenbarligen både för att uppnå största möjliga behållning av driften och för att så effektivt som möjligt kunna bemästra krisens verkningar. Båda dessa syftemål äro lofvärda, men strävandena ha också på vissa håll tagit sig uttryck, som väckt undran och som torde påkalla uppmärksamhet. Som exempel vill jag anföra följande fall:

Statens järnvägar bedriva sedan flera år tillbaka busstrafik från Stenungsunds järnvägsstation till Hälleviksstrand på västra Orust. För att samla upp passagerare och gods till denna busslinje har järnvägen ordnat förbindelse med s. k. passbåt dels mellan Hälleviksstrand och Kärिंगön, dels från buss-hållplatsen Ellös till Rågårdsvik och Gullholmen. Båttrafiken är ordnad på det sätt att för vardera linjen har avtal slutits med en enskild båtägare, som mot fastställd lega utför de tidtabellsenliga turerna för järnvägens räkning. Vidare fattades för några år sedan beslut att förlänga den egentliga busslinjen till att försätta från Hälleviksstrand till Mollösund. Detta beslut kunde dock ej omedelbart genomföras på grund av vägens olämplighet för sådan trafik, utan man nöjde sig med ett provisorium, bestående däri att järnvägen slöt avtal med innehavaren av en bilstation att med trafikbil utföra körningarna från Hälleviksstrand till Mollösund, alltså en motsvarighet till båttrafiken.

För fullständighetens skull bör tilläggas att förslag till anläggning av väg till Gullholmen, som tidigare saknat sådan, är utarbetat, men det har hittills icke lyckats att få statsbidrag till vägens påbörjande, samt att förslag även nyligen uppgjorts till omläggning av allmänna vägen till Mollösund.

I skrivelse av den 10 februari 1943 till Orusts och Tjörns vägdistrikt uppgav chefen för statens järnvägars II distrikt att det förefanns risk att passbåtsförbindelserna måste upphöra, om icke vägdistriktet trädde emellan med anslag. Som stöd för uppgifterna anfördes en del siffror, som skulle utvisa att förbindelserna i fråga under sista tiden gått med förlust.

Helt naturligt kunde vägdistriktet icke inlåta sig på detta, i all synnerhet som myndigheterna anbefallt sträng återhållsamhet med utgifter under den tid, som återstår till förstatligandets genomförande.

I ny skrivelse av den 2 april 1943, som av länsstyrelsen i Göteborg remitterades till vägdistriktet, förklarade distriktschefen att järnvägen önskade verkställa det gamla beslutet om busslinjens framdragande till Mollösund, men som vägen vore olämplig härför i sitt nuvarande skick, föreslogs det från järnvägsförvaltningen att vägdistriktet skulle låta iordningställa erforderligt antal mötesplatser. Kunde icke detta ske, förelåg risk för att man nödgades nedlägga trafiken Hälleviksstrand—Mollösund helt och hållet, då det ej lönade sig att hyra trafikbil för denna sträcka.

Icke heller denna framställning kunde vägdistriktet utan vidare gå med på, då det gällde ett dyrbart provisorium å en väg, som är avsedd att ombyggas. Vägdistriktet förklarade sig villigt att låta utföra arbetet ifråga, om särskilt statsbidrag kunde erhållas. Möjligheterna att utfå statsbidrag omedelbart till ett sådant företag torde emellertid vara praktiskt taget obefintliga.

Det är naturligtvis inget fel uti att statens järnvägar för de myndigheter, som äro anslagsgivande i vägfrågor, framhålla vikten av att vissa angelägna vägföretag med det snaraste komma till utförande. Tvärtom är detta en form bland många andra att utröna angelägenhetsgraden av ifrågasatta vägföretag. Men då framställningarna dels antingen rikta sig till sådana myndigheter, som sakna laga befogenheter att besluta i önskad riktning eller ock sakna möjligheter att på kort tid skaffa de allmänna medel som erfordras, dels ock sammankopplas med hot att statens järnvägar eventuellt komma att nedlägga driften å vissa sträckor, är det all anledning att observera förhållandena.

Interpellation. (Forts.)

Det här anförda exemplet berör praktiskt taget Orusts hela skärgårdsområde och sålunda helt eller delvis flera kommuner. Jag skall här ej ingå på frågan huruvida det i berörda fall är fog för distriktsförvaltningens uppgift att de ifrågavarande sträckorna gått med förlust, jag vill bara säga att det finnes grundad anledning antaga att hänsyn tagits endast till den lokala trafiken och icke till de inkomster, statens järnvägar tillförts genom resande i fjärrtrafiken. Frågans allmänna intresse ligger också däri att de förhållanden, som här bevittnas, sannolikt ha sin motsvarighet på andra håll.

Det är minst sagt beklagligt att olika statliga organ bevaka sina intressen med sådan kraft, att den part, som minst av alla kan göra något åt saken, nämligen allmänheten i den bygd, som aktualiseras genom intressekonflikten, får sitta emellan. Om man ännu en gång pekar på det förut anförda fallet, så torde det icke i nuvarande läge vara i god överensstämmelse med det allmänna intresset att fiskarebefolkningen antingen isoleras i kommunikationshänseenden eller också tvingas att anlita trafikmedel, som åstadkomma ökad konsumtion av förbrukningsartiklar.

Med anledning av det anförda får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat att statens järnvägar planera att nedlägga trafikleder av livsviktig betydelse för berörda trakter, såvida lokala subventioner icke erhållas, och har herr statsrådet för avsikt att ingripa till förhindrande av en sådan utveckling?

2. Anser herr statsrådet det vara ett riktigt förfaringsätt av statens järnvägar att ställa hela kommuner inför valet av antingen omedelbart förbättrande eller omedelbart försämrande av förbindelserna, beroende på vederbörande vägdistrikts förmåga eller oförmåga att genast genomföra dyrbara provisoriska vägarbeten, och är herr statsrådet villig att medverka till att i sådana fall åtminstone ingen försämring kommer ifråga?

3. Kan det förväntas att medel kunna inom en nära framtid ställas till förfogande för ny- och ombyggnad av sådana vägar, som aktualiseras genom statens järnvägars trafik till i övrigt isolerade trakter?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes första lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger m. m.

§ 9.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till Krigsrätterna: Avlöningar m. m.;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1943/44 till Yrkesinspektionen m. m.;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till Statens sinnessjukhus: Avlöningar m. m.;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till ersättning för förfogande över vissa fartyg;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1943/44 till förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m.; och

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet för budgetåret 1943/44.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 243, angående anslag till förbättrande av bostadsförhållandena, nämligen:

nr 431 av herr *Sundström* i Skövde m. fl.;

nr 432 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.;

nr 433 av herrar *Birke* och *Thorell*;

nr 434 av herr *Hall* m. fl.;

nr 435 av herr *Andersson* i Tungalsta m. fl.; och

nr 436 av herr *Andersson* i Malmö m. fl.

Vidare avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *von Seth*, nr 437, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 272, angående statens bosättningslån;

herr *Pettersson* i Dahl, nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 288, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 5 § förordningen den 13 december 1940 (nr 1000) om allmän omsättnings-skatt; samt

herrar *Persson* i Stockholm och *Senander*, nr 439, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 274, med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän.

Samtliga dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.20 e. m.

In fidem
Sune Norrman.